
Cultura i identitat: els festivals de música valencians. Anàlisi d'un fenomen subcultural

José Llopis Ortigosa

UNIVERSITAT D'ALACANT
CURS 2017-2018
Direcció: Antoni Maestre Brotons
Treball de fi de grau
Grau en Espanyol: Llengua i Literatures

Abstract (Resum)

L'objecte d'estudi d'aquest treball d'investigació són els festivals de música rock valencians, concretament el *Festivern* (Tavernes de la Valldigna, la Safor). El festival ha anat refermant-se amb el pas dels anys des de 2004 fins a convertir-se en el més important entre els que promouen la música en català i els grups musicals valencians. La hipòtesi de la qual partisc és que aquest tipus de festival es pot considerar un fenomen subcultural segons ha teoritzat Dick Hebdige, entre altres autors, ja que promou un estil de vida concret entre la població juvenil. Per demostrar aquesta hipòtesi, revisaré els principals estudis sobre subcultures, que configuren el marc teòric del treball. Seguidament, faré un repàs històric als festivals de música en català per contextualitzar el *Festivern*. En la part central de l'estudi, analitzaré aquells elements que converteixen aquesta celebració en una subcultura (els espais, els símbols, els actes, la vestimenta i l'aparença física, entre altres). Finalment, establiré unes conclusions. Després de la bibliografia, adjuntaré el material gràfic que he utilitzat per a analitzar l'objecte d'estudi.

Paraules clau: Identitat / Cultura / Música / Llengua / Valencià / Rock / Subcultura / *Festivern*

ÍNDIX DE CONTINUGUTS

1. Introducció.....	6
2. Concepte de subcultura	8
3. El <i>Festivern</i> en el marc d'altres festivals de música en català	12
4. Anàlisi	16
4.1. Aparença	17
4.2. Símbols	20
4.3. Actes	22
4.4. Espai i música	23
4.5. Comportaments	25
5. Conclusió	27
6. Bibliografia	29
7. Annex	31

1. Introducció

La llengua i la música signifiquen alguna cosa més que una eina per comunicar-se. Per això, m'he proposat analitzar la subcultura que hi ha darrere dels festivals de música valencians i com influeix en la creació de la identitat valenciana.

Al llarg de tot el País Valencià i en part de Catalunya, es realitzen alguns dels festivals més importants de música en valencià. Entre aquests hi trobem el *Canet Rock* i el *Cruïlla* a Catalunya, o el *Feslloch* i el *Diània* al País Valencià. Tots quatre festivals aconseguixen reunir diferents perspectives i idees a favor de la llengua, la música i la cultura valenciana. En aquest cas, em centraré en el festival per excel·lència del País Valencià, el *Festivern*.

Per consegüent, un dels objectius principals que pretenc demostrar al treball és si els festivals de música valencians, i en concret el *Festivern*, representen una eina capaç fomentar la identitat valenciana en el sector juvenil.

Així mateix, també intente definir el concepte de subcultura: com sorgeix? per què la gent hi participa? com reacciona la societat davant aquest fenomen? I sobretot el fet de poder considerar un festival, com el *Festivern*, una manifestació subcultural.

Pel que fa al marc teòric, m'he centrat absolutament en estudis sobre subcultures. Un dels autors que més m'han ajudat a perfilar el concepte ha sigut Ross Haenfler. Ros Haenfler (2004: 16) defineix la noció de subcultura en aquests termes: "A relatively diffuse social network having a shared identity, distinctive meanings around certain ideas, practices, and objects, and a sense of marginalization from or resistance to a perceived "conventional" society".

Una altra obra de referència ineludible en el camp dels estudis subculturals és *Subcultura* (2004), de Dick Hebdige. També, *Tribus urbanas* (2008) de David Madrid i Jorge Murcia, un llibre que explica la creació i formació de petits grups subculturals, així com els seus hàbits i costums. Per finalitzar, *Rock per la independència* (2006) de Carles Viñas, que mostra la importància que té la llengua en els festivals per al procés de creació d'identitat.

Un altre punt important és la metodologia emprada en el treball. A banda de la bibliografia que conforma el marc teòric, la metodologia es basa en el treball de camp etnogràfic, a través de l'observació de l'objecte d'estudi i la participació (el *Festivern*). Per tant, l'apartat d'anàlisi consistirà bàsicament a fer una descripció etnogràfica d'aquest objecte d'estudi que em permetrà concebre el Festivern com una manifestació subcultural juvenil valenciana. Puc dir que he participat de forma assídua en molts festivals del País Valencià, tant dels coneguts com els que busquen un lloc entre els grans; *Alonis Sona*, *Fesporrat*, *Butifarra Sound*, *Clownia Festival*... Evidentment, la meua perspectiva de festivals com a font de diversió ha evolucionat. És per això que donaré un punt de vista subjectiu i proper de les observacions directes que hi he anat fent.

A més a més, un dels elements que principalment ajuda a configurar una subcultura és precisament el material gràfic. Inclouré mapes del lloc d'acampada i del recinte que reparteixen al *Festivern*, fullets on s'expliquen les normes dels festivals o pòsters on es veuen els grups que toquen al concert, entre altre contingut visual. L'anàlisi d'aquest material reproduceix l'estètica que identifica el *Festivern* com una subcultura.

Pel que fa a l'estructura del treball en primer lloc, l'encapçalarem amb l'apartat destinat a explicar el concepte de subcultura. Ací, com bé indica el mateix nom, explicaré el concepte de subcultura; que significa, com s'origina i la connexió que hi ha amb els festivals de música valenciana. Tot seguit, tractaré el *Festivern* en el marc d'altres festivals de música en català. Repassaré, per tant, la importància que ha tingut el *Festivern* dintre d'altres festivals de música en català, i veuré quin és el paper que hi representa. També, als festivals, centraré l'atenció en la llengua i com aquesta representa més que un mitjà de comunicació, una eina de combat. A continuació, seguirà l'anàlisi del *Festivern*. M'aproximaré als hàbits que se solen crear en els festivals de música i introduiré els elements més profunds que es poden trobar en un festival. El treball l'enllestiré amb una conclusió on reflexionaré un poc sobre tot el material tractat. L'acompanyarà una bibliografia que mostrarà tots els estudis tractats a l'hora de realitzar el treball. A més a més inclouré un annex on es podrà veure tot el material utilitzat per tal d'il·lustrar el treball.

Amb tot açò, abordaré, alguns dels trets més importants que faran entendre els festivals com una subcultura; simbologia, costums, llengua, vestimenta, entre altres. Així mateix, m'aproparé a la idea de festival com a font creadora de la identitat valenciana.

2. Concepte de subcultura

Aquest treball pretén analitzar els festivals de música valencians com a manifestacions subculturals. És ben cert que moltes vegades han sigut relacionats amb contextos negatius, pel fet que inclouen alcohol, drogues o ideologies radicals, però poques vegades han sigut analitzats des d'una perspectiva cultural. Per tant, partiré de la bibliografia d'estudis subculturals, material gràfic i experiències personals per tal d'actualitzar i redefinir la idea difosa que es té dels festivals de música valencians, dins dels termes propis del concepte actual de subcultura juvenil.

Habitualment, la subcultura s'entén com un grup tancat, dominat per valors contraculturals, regles i normes que desafien l'establert. La integració en una subcultura està vinculada a l'aparició de problemes. Un prejudici normal és pensar que en l'àmbit subcultural hi ha un abús de drogues, alcohol i sexe.

És per això que una subcultura no és un grup immediatament reconeixible, sinó un conjunt de pràctiques i significats diversos que canvia amb el temps. L'únic que pot variar és la velocitat i la direcció, i de vegades també s'estanca i mor, perquè deixa de ser operativa a tots els nivells.

A la gent se li fa molt complicat veure la part positiva dels festivals, ja que tradicionalment han sigut considerats com a una influència negativa per als joves per tot el que ocorre als concerts. En aquest treball, no sols mostraré el paper que té la subcultura com a fenomen social positiu, sinó que també la reconeixeré com a font creadora de la identitat, concretament la valenciana, en els festivals de música.

Ara bé, què és realment una subcultura? El vocable "subcultura" prové de la paraula cultura, que no és un terme fàcil de conceptualitzar. En el sentit sociològic o antropològic es vincula a significats atribuïts a costums, creences i relacions amb els

semblants i amb les institucions socials. La cultura consisteix en un conjunt de patrons explícits simbòlicament, que integren realitzacions dels grups humans. Per a Williams (1965), citat per Hebdidge (2004: 19), el concepte de “cultura” es refereix a:

[...] un modo específico de vida que expresa determinados significados y valores no sólo en el arte y la enseñanza, sino también en las instituciones y el comportamiento cotidiano. Analizar la cultura consiste, según esta definición, en dilucidar los significados y valores implícitos y explícitos en un modo de vida concreto, una cultura concreta (Hebdidge, 2004: 19).

Resumint, la cultura arreplega la ideologia, les tradicions i el coneixement, d'un poble, una classe social o època, com bé s'ha dit “és una forma de vida concreta”. Però en el cas de subcultura és diferent.

El concepte de subcultura presenta també dificultats de definició. Com succeeix amb el concepte de cultura vist anteriorment, en molts casos se n'ha produït un ús excessiu i indiscriminat. El terme subcultura no es va difondre en la literatura de les Ciències Socials fins passada la Segona Guerra Mundial. Segons cita Fernando Garcia Naharro en “Cultura, subcultura, contracultura ‘Movida y cambio’ social (1975-1985)”, Milton Gordon en 1947 definia la subcultura com:

Una subdivisión de la cultura nacional que resulta de la combinación de factores o situaciones sociales tales como la clase social, la procedencia étnica, la residencia regional, rural o urbana de los miembros, la afiliación religiosa, y todo ello formando, gracias a su combinación, una unidad funcional que repercute integralmente en el individuo miembro¹ (Fernando García Naharro 2012: 304).

Històricament, el concepte de subcultura ha sigut definit de tres maneres diferents. En primer lloc hi ha la definició prototípica del terme, que segons el *Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans* és: “cultura d'un grup que divergeix parcialment de la cultura dominant en una societat”, és a dir, un subgrup social diferenciats de la cultura dominant per les seues pròpies normes i valors. La segona accepció és originària de *l'Escola de Chicago*, i es relaciona amb el que deia anteriorment, el fet que els integrants de la subcultura tingueren una personalitat criminal. La tercera accepció la trobem en l'autor Dick Hebdidge que la defineix com una operació de resistència dels joves de la classe treballadora.

¹ Citat per Fernando Garcia Naharro en “Cultura, subcultura, contracultura ‘Movida’ y cambio social (1975-1985)”. Universidad Complutense de Madrid. pp. 301-310.

Així mateix, el concepte de subcultura té molt en comú amb altres grups socials: *lifestyle*, moviments socials, contracultures, tribus urbanes i els fans. Molts teòrics saben definir el significat i la utilitat de tots aquests conceptes, però cadascuna d'aquestes definicions té potencialment un element subcultural. És evident que cada subcultura implica una pertinença a altra cultura global, però que com a microsistema complex pot ser estudiat a través de si mateixa.

Cal dir que, dels grups socials que hem vist, serà la contracultura la que ens ajudarà a esclarir un poc més el concepte de subcultura. Aquest terme pot entendre's com una "forma de vida" que s'oposa a qualsevol tipus de convencionalisme social, a tot el que està establert i és immutable. És per això que amb aquesta definició, aconseguim demostrar un poc més el que no és subcultura i ens apropem al que realment representa una subcultura. Com bé compara Fernando García Naharro:

El concepto de contracultura añade matices decisivos al de subcultura, ya que mientras las variantes subculturales pueden aceptar unos elementos o rechazar otros, su propuesta nunca propone "salirse del sistema", mientras que en el código genético de la contracultura el rechazo frontal a lo instituido, la búsqueda del colapso normativo y la superación de las corrupciones de la cultura dominante constituyen la base de su proyecto (Fernando García Naharro, 2012: 304).

Un altre punt important a tractar és l'origen i creació de la subcultura. Segons afirmen diversos estudis culturals, la subcultura com a tal es va originar des dels anys 60 en endavant. És evident que en aquells temps no hi havia la llibertat que tenen ara els grups socials. De fet Haenfler (2014: 28) indica que "when social groups were smaller and more homogenous, there were fewer subcultures as we understand them today". Aleshores, la subcultura va nèixer en un grup juvenil que estava en desacord amb les idees hegemòniques del moment. Aquest desacord el van mostrar amb actituds i valors de resistència reflectits, principalment, en un estil que buscava diferenciar-se de la cultura parental i dominant, però sense allunyar-se d'aquesta.

A poc a poc els petits subgrups de la societat anaven creixent i evolucionant a mesura que passaven els anys. És així com cada individu comença a pertànyer a un grup en concret i a formar així la seua pròpia identitat.

Actualment vivim en una època en què els mitjans de comunicació influeixen de forma directa en la societat; la premsa, el cinema o la música atrauen l'atenció d'un públic que

es deixa nodrir pels ideals que hi mostren, però no a tots els convenç de la mateixa manera, i en especial, el sector juvenil, que es qüestiona tot allò que hi veu. Per tant, la construcció d'aquesta identitat juvenil es veu influïda pels atributs i valors culturals que després cada subjecte deu adaptar a la seua personalitat i circumstàncies vitals. Açò provoca que troben noves formes de definir la realitat.

Tanmateix, les persones, per poder viure en exclusivitat el ritual de la mateixa identitat, comencen a crear una sèrie d'hàbits: sexe, drogues, estètica, música, llengua... Entre totes aquestes pràctiques culturals que configuren la identitat, la música i la llengua ocupen un lloc molt destacat com a element articulador.

Un dels punts més importants que tracta aquest treball és la creació de la identitat valenciana. Com ja s'ha dit, la música i la llengua són dos dels factors socials que ajuden a construir-la. És per això que un dels àmbits que més ajuda a originar i desenvolupar la identitat valenciana són els festivals de música valencians.

Segons Álvarez Azcárraga (2013: 22), “en la mayoría de los casos parece ser una coordinación cognitiva inducida por la música, que despierta un estado emocional compartido y una sensación de confianza en todos los que participan de la música colectiva”. En altres paraules, la música és la que fa que els joves tinguen uns comportaments tan selectius, però als festivals també té molt a veure la llengua. A més a més, els joves busquen la música com a ritual per a reassegurar la seua identitat amb valors compartits.

En un principi, els joves que entraven dins d'aquesta subcultura, com explica Hebdige (2004: 33), “rechazaban la cultura dominante, con gestos, movimientos, poses, vestidos y palabras, expresiones que manifestaban sus contradicciones y negaciones hacia la sociedad”. Malgrat això, no hi ha un perfil psicològic concret, una raça o categoria demogràfica que marque els gustos e interesos que tenen les persones. Com bé manifesta Ross Haenfler:

Subcultural participation is not confined to any particular psychological profile or demographic category; rather a diversity of people claim subcultural affiliations. Still, various groups may have different interest in, access to, and experiences within subcultural communities. Social scientists pay significant attention to race, social class, and gender because these characteristics fundamentally influence our experiences and opportunities as human beings (Haenfler, 2014: 61).

De fet, un dels elements presents en els festivals de música valencians és la diversitat cultural. És així com mitjançant una subcultura com són els festivals es pot donar a conèixer una llengua i una cultura. Fins i tot, en moltes ocasions el festival serveix de vehicle perquè molts joves creen la seua identitat. Amb l'anàlisi que faig sobre el *Festivern*, el festival de música valenciana per excel·lència, mostraré els factors que m'han ajudat a considerar-lo una subcultura.

Per acabar, em remet constantment a una subcultura experiencial, ja que segons Feixa (1998) les subcultures juvenils formen un espai on:

[...] las experiencias sociales de los jóvenes son expresadas colectivamente mediante la construcción de estilos de vida distintivos, localizados fundamentalmente en el tiempo libre o en espacios intersticiales de la vida institucional, [también] definen la aparición de microsociedades juveniles (Feixa, 1998: 60).

En altres paraules, les subcultures estan carregades de símbols i valors que configuren la posada en escena d'aquest fenomen sociocultural. Curiosament com senyala Dick Hebdige (2004: 31), "en las subculturas la estructura interna se caracteriza por un orden externo; es decir, cada parte se relaciona internamente con el resto y su correspondencia externa configura una forma propia de interpretar el mundo". Aleshores, l'anàlisi de l'estructura interna del *Festivern*, no sols demostrarà que els festivals de música valencians poden ser considerats manifestacions subculturals, sinó que el seu ordre extern articula la creació de la identitat valenciana.

3. El *Festivern* en el marc d'altres festivals de música en català

El *Festivern* és un festival de música, majoritàriament en català, organitzat de forma anual els últims dies del mes de desembre, 29, 30 i 31, com a celebració de cap d'any. La primera edició del *Festivern* fou a Pedreguer (Marina Alta) el cap d'any de 2004. Tanmateix, amb el pas del temps s'ha anat organitzant en diversos municipis del País Valencià, com a Ontinyent (La Vall d'Albaida), Alcoi (L'Alcoià) o Gandia (La Safor). Però, fins fa poc es va establir a Tavernes de la Valldigna (La Safor) al 2011.

Sempre ha estat organitzat per la cooperativa valenciana de gestió d'esdeveniments musicals i artístics, *Cercavila*, i promocionat de boca en boca als seus inicis. Ara amb les noves tecnologies, es promou per *Facebook* entre altres pàgines que reivindiquen l'ús de la llengua i els festivals.

Per poder explicar un poc l'origen de l'objectiu del *Festivern* ens hem de remuntar a l'època franquista quan la cultura catalana va ser reprimida de forma brutal i sobretot la música. Segons parla Carles Viñas (2006) al seu llibre, *Rock per la independència*:

Al final dels anys cinquanta va aparèixer un grup de joves –i no tan joves- que, amb la llengua catalana com a vehicle i a través de la música, va fer notar la seua postura antifranguista militant, democràtica i propera al catalanisme, [ja que] la dictadura franquista i la repressió sobre la llengua havien deixat el panorama musical en català pràcticament orfe [...]. Aquest buit va motivar aquests joves a utilitzar el català en l'àmbit de la música, i a generar cançó catalana en clau contemporània (Carles Viñas, 2006: 13).

Aquest grup de joves, així com Raimon, Els Setze Jutges, Ovidi Montllor i Lluís Llach entre els més coneguts, van promoure un moviment artístic anomenat Nova Cançó que reivindicava la música catalana com a símbol d'un poble que havia estat oprimat. Van fer servir la música com una eina lúdica i en símbol de protesta que va recuperar la tradició musical popular de molts pobles i viles catalanes. Aquest moviment defenia valors com la justícia, la llibertat i la llengua catalana. La Nova Cançó no consistia a cantar en català, sinó que representava alguna cosa més. Com remarca Garcia-Soler, citat per Carles Viñas (2006: 18) “això és la dignificació artística de la cançó com a gènere i la seva contribució pública a la consciència i sensibilització popular davant el conjunt de problemes que la societat catalana tenia plantejats.

Tanmateix i un poc després d'aquest moviment, cap al final dels anys 60 i començaments dels 70 van sorgir dos dels festivals més importants de l'era, el *Woodstock Music & Art Fair* i el *Glastonbury*. Tots dos es van convertir en tot un símbol per a la música, ja que pregonaven amb ella la ruptura del sistema, la caiguda de les guerres i el començament de la pau. Ambdós tenien els mateixos principis que el moviment català i les mateixes característiques que el *Festivern*. És ben cert que eren èpoques diferents i que ara com ara hi ha molta més organització que per aquell temps, però també cal dir que hi havia molta censura.

Reprement el que deia, el moviment de la Nova Cançó va ser el que va afavorir l'aparició de nous festivals que compartien els mateixos valors. Entre un dels més important tenim el *Canet Rock* celebrat a Canet de Mar des de 1971. Per a García-Soler (1976: 61) aquest festival “va demostrar clarament i amb contundència la capacitat de convocatòria d'uns cantants i uns grups que amb el seu treball van saber connectar amb les esperances, les frustracions, les il·lusions i els sentiments d'amplíssims sectors de la societat catalana, sobretot els joves”.

El *Canet Rock* va representar un espai de llibertat, tant en l'àmbit personal com en el musical, per a molts joves catalans. S'hi podien escoltar els grups i cantants més transgressors del moment, en llengua catalana i enmig d'un sentiment de germanor i companyonia molt vinculada als valors *hippies* de l'època.²

Durant aquesta etapa de transició entre la Nova Cançó i el mileni, determinada joventut era conscient de tot el que estava ocorrent. Es més, havien trobat la manera d'expressar les seues inquietuds i combatre així la cultura dominant sense irrompre d'una forma radical en la societat. Com indica Sánchez León en el seu estudi *Estigma y memoria de los jóvenes de la transición*, que:

Por su cultura y su conciencia política, los jóvenes eran distintos. Lo que los convertía en potencialmente peligrosos, lo que disipaba los prejuicios contra ellos en un sentido que iba más allá del cálculo y la estrategia, era la reunión de sus personas, en las personas de muchos de ellos, de una doble singularidad: el estar abiertos a la exploración a la vez con la cultura y con la política (Sánchez León, 2004: 172).

Aleshores, a partir dels anys noranta, la irrupció de noves tendències i ideologies va causar un gran impacte en el panorama musical. Una de les apostes més importants per al mercat discogràfic català, seria el sorgiment de la discogràfica catalana *Propaganda pel fet* (1996). Junt amb aquesta discogràfica, els gèneres musicals van anar consolidant-se, així com el rock, el punk-rock i fins i tot influïts per ritmes originaris de Jamaica (com el *reggae*) identificats en la música *ska*.

Així mateix, grups ja retirats com Obrint Pas van aconseguir transmetre la cultura valenciana amb les seues cançons, com exemplifica el tema “Seguirem”: “Amb la

² És aquest esperit el que s'ha volgut recuperar en una gran quantitat de festivals. Fins i tot, molts d'ells han agafat el seu estil de vida per a compartir-lo als escenaris.

tendresa que ens deixares/ amb les coses senzilles/ amb la terra entre els dits/ seguirem.
/ Amb l'enyorança a les finestres/ amb les cançons d'Ovidi/ amb les lluites d'ahir,
/seguirem".³ Una cançó que parla del passat que van viure molts valencians, i de tot
aquell llegat que van deixar.

Tot plegat, Obrint Pas va tindre tanta repercussió, que va afavorir el que es podria
anomenar "fenomen (juvenil) Obrint Pas". Per tant, al *Festivern*, aquest grup va crear un
abans i un després amb el seu caràcter fresc, lúdic i innovador del relleu generacional de
la música en valencià. A més a més, va simbolitzar tot un ideal valencià per a les futures
generacions. Com assegura Miquel Gironés, integrant d'Obrint Pas "a qualsevol poble
hi ha xiquets de quinze anys que han muntat un grup i canten en català".⁴

Malgrat que Obrint Pas va deixar els escenaris, ara per ara segueixen havent-hi grups
que han continuat el seu llegat. Per exemple Zoo, Smoking Souls o Auxili són alguns
dels projectes que s'han anat consolidant amb el pas del temps, amb gèneres tan
diversos com el punk, ska, folk i mestissatge com ja s'ha dit abans. És així que es pot
veure com el panorama musical català s'ampliava cada vegada més; no sols
numèricament, sinó també estilísticament. Fins i tot, s'ha creat una guia per veure
aquests grups i assistir als festivals, l'anomenada *Festiu*⁵. Com bé assenyala Mario
Sancho a la pàgina web *Tresdeu*:

Amb perspectiva, veiem com al llarg d'aquests anys hem evolucionat des d'una incipient
cartografia festivalera, on regnaven els principals festivals, cap a un mapa farcit de xicotets,
mitjans i grans projectes que comparteixen professionalitat, originalitat i amor per la música.
Potser amor és la paraula. Paral·lelament, veiem com el territori valencià també ha evolucionat,
i molt, malgrat que encara queda una gran feina al davant. La idea d'aquesta guia de festivals
va nàixer quan els ànims minvaven a causa d'un paratge cultural àrid, en un moment que
clamava per tornar a bategar. I a poc a poc veiem amb emoció com els valencians sembla que
anem recuperant l'estima cap a les nostres iniciatives, tan necessària per construir futur (Mario
Sancho, 2015).

En altres paraules, el que pretén la guia és materialitzar l'ideal valencià que es
comparteix als festivals de música i fer-lo arribar a tots els joves. Com bé s'hi veu a les
pàgines del Festiu, es realitza un recorregut per tot el País Valencià indicant els festivals

³ Lletra extreta de la pàgina web *Viasona*

⁴ Joaquim Vilarnau, "Obrint Pas, València crema", *Enderrock*, 103, p. 37.

⁵ Vegeu imatge 1 dels annexos.

que hi ha en cada comarca⁶ i mostrant els grups que hi toquen⁷. Açò és de gran importància, ja que la música és un dels grans trets distintius del poble valencià. Així com bé defèn la pàgina oficial del *Festivern*:

La normalització de la música en valencià, la promoció de grups joves, la difusió diferents estils i gèneres musicals des de les noves tendències fins a la música d'arrel i d'autor, la reivindicació de la nostra cultura popular, així com la integració del festival dins de l'entorn cultural i festiu de la localitat on se celebra cada any.

4. Anàlisi

Una vegada admesa l'existència de la subcultura com a un fenomen carregat de valors diferents als de la cultura dominant, el meu objectiu és procedir a identificar-los, classificar-los i analitzar en què es diferencien. A més a més, faré ús de material gràfic, ja que elabora l'estètica que identifica precisament aquesta subcultura.

Al *Festivern* assisteixen un gran nombre de persones. Totes elles estan orientades per un comportament convencional en la seua forma de ser. És un estil curiós; en el fons, no deixa de ser una aparença que imita l'estil hippy però amb elements comercials convencionals. Per tant, hi ha una gran quantitat de simbologia junta amb un significat i significant que formen part de l'estructura del signe.

Segons Barthes (1980: 110) si es regala unes roses a algú, el significant correspondria a l'acte de regalar eixes roses i el significat al conjunt de sentiments o motius pel que es regala les flors. Tot formaria un signe. Al *Festivern* ocorre de la mateixa manera. Els joves tenen un comportament, vestimenta o llenguatge molt característic (significant). Actuen d'aquesta manera per un motiu principal, per transmetre un missatge o commemorar alguna cosa (significat). Novament tot açò representa el signe.

Els participants del *Festivern* assenyalen amb regularitat la pertinença a aquest festival mitjançant un ús distintiu i d'estil. Açò Hebdige (2004: 16) ho considera un "proceso mediante el cual a los objetos se les atribuye significado dentro de la subcultura y se les hace significar en forma de "estilo". Es a dir, cada element té un valor significatiu dintre del festival.

⁶ Vegeu imatge 2 dels annexos.

⁷ Vegeu imatge 3 dels annexos.

4.1. Aparença

La vestimenta representa un dels elements més importants en el *Festivern*. Moltes vegades, la roba té un significat major del que aparenta, quant a simbologia. Es ben cert, que l'aparença i indumentària, coincideix amb la ideologia o creences que es vol compartir. En aquest punt em centraré en la roba quotidiana que la majoria de gent sol portar al festival.

Abans de començar, caldria aclarir el concepte de "perroflauta". Aquest és el nom que se li dóna, no sols a la gent que assisteix al *Festivern*, sinó a l'estil de roba que porten gran part dels assistents. És a dir, una persona és "perroflauta", principalment per la seua forma de vestir.

L'origen d'aquest terme és popular i ha sigut utilitzat per a referir-se a persones amb una estètica i forma de pensar similar a la dels hippies dels anys 60 i 70. Aquestes persones d'estil desarrelat en el sentit més radical i brut, intenten guanyar-se alguns diners al carrer amb instruments com la guitarra o la flauta. A més a més, sempre van acompanyats d'algun gos, per això se'ls anomena així.

A poc a poc, el concepte ha anat popularitzant-se i s'ha començat a utilitzar per a nomenar de forma pejorativa als joves que participen en manifestacions i actes reivindicatius. És per això que el terme s'ha estés fins als festivals de música valencians on es defén una llengua i es reivindica una cultura. Per tant a festivals com al *Festivern* la gent que hi va són coneguts d'aquesta manera. Així, aquest col·lectiu el podem definir com a hippies però en accepció moderna.

D'altra banda, l'arribada dels *festiverners*⁸ a Tavernes de Valldigna denota la gran repercussió que té aquest festival. El primer dia ja es veu la gran quantitat de gent que hi assisteix per trobar lloc a la zona d'acampada. Tots acompanyats amb jaquetes, bufandes i guants, perquè com ja s'ha dit, el *Festivern* se celebra els tres últims dies de l'any a Tavernes de Valldigna (La Safor), un lloc de muntanya, cap a l'interior. Així mateix, també remarque no sols l'aparença, que ara comentaré més detingudament, sinó l'instrumental que porten :cadires, taules, motxilles, tendes d'acampada entre altres.

⁸ *Festiverners* és la paraula amb la qual es coneix als assistents del *Festivern*

Tots els assistents van ben preparats per a suportar el fred que sol fer la nit de cap d'any.⁹

Ara bé, respecte a l'aparença prototípica que se sol portar en aquest festival, no hi ha una llei escrita que diga com s'ha d'anar vestit. Malgrat açò, molta gent intenta apropiarse a la idea d'estil del *Festivern*. De fet, pràcticament quasi tots els *festiverners* acaben vestint amb una indumentària marcada. No considere el concepte de "perroflauta" una moda o tendència passatgera. Per això, el simple fet que la gent intente apropiarse a eixe estil de vida simbolitza que estan introduint-se en tot aquest món. A més a més, es pot entendre com una primera marca que indique l'entrada a aquesta subcultura.

Com estava dient, la vestimenta representa un mitja de comunicació no verbal clau en els festivals de música valenciana. No sols s'usa com a component estètic, sinó que l'estil de com es va vestit té un significat. Així ho defensa també Luire:

Desde hace miles de años el primer lenguaje que han utilizado los seres humanos para comunicarse ha sido el de la indumentaria. Mucho antes de que yo me acerque a usted por la calle lo suficiente para que podamos hablar, usted ya me está comunicando su sexo, su edad y la clase social a la que pertenece por medio de lo que lleva puesto; y muy posiblemente me está dando información (o desinformación) sobre su profesión, su procedencia, su personalidad, sus opiniones, sus gustos, deseos sexuales y estado de humor en ese momento. Quizá no consiga expresar con palabras lo que estoy observando, pero registro de forma inconsciente la información, y simultáneamente usted hace lo mismo respecto de mí. Cuando nos encontramos y entablamos conversación ya hemos hablado en una lengua más antigua y universal (Luire, 2002: 21).

En el cas del *Festivern* ocorre de la mateixa manera. Cada peça de vestir, accessori i forma de pentinar-se té un significat. Començant per dalt, hi ha molts *Festiverners* que porten rapat els costats del cap i llarg per darrere. Fins i tot se'l tinten de colors vistosos com verd i roig. Altres prefereixen les rastes. Ambdós elements vénen influïts pels *punkies* i els *rastafaris*. A les orelles solen portar arracades i pírcings. Respecte a la roba sempre van desarreglats amb camisetes o dessuadores que representen amb frases i imatges els valors que defenen com l'antifeixisme. A més a més, hi ha una dessuadora bé de color vermell, blau o verd amb una franja de quadrats negres i blancs que representa la seua passió per la música *ska* típica d'aquests festivals. Per portar els objectes personals utilitzen una ronyonera que normalment se la creuen pel muscle.

⁹ Vegeu imatge 4 dels annexos

També els veiem acompanyats de la típica palestina al coll. En les mans, concretament a la monyica conserven polseres d'altres festivals, o bé de caràcter ideològic que representa el que defensen, així mateix com la llengua o la república. A la part baixa solen anar vestits amb pantalons negres o de caràcter militar amb moltes butxaques. Per finalitzar, gasten un calçat còmode però molt deixat, hi trobem tant sabatilles de la marca Converse All Star i Mustang o un altre model molt similar, com sabates de muntanya¹⁰.

Per descomptat aquest estil de vida i indumentària al *Festivern* ha configurat una unitat. Com ja s'ha dit, és evident que ha rebut influència del *rastafarisme* i del *punk*, a més a més del *rock* (com més endavant veurem). És per això que aquesta convergència de subcultures ha creat una cohesió als festivals. Segons diu Umberto Eco (1973: 188) “todo objeto, y no sólo el objeto comunicativo expresamente intencionado, puede ser contemplado como signo”. És el cas que veiem en la roba convencional de cada home i dona en el dia a dia. Elegeixen dins de les seues limitacions econòmiques, gust o preferència. Però, aquestes eleccions, sense dubtar-ho, són significatives. Cada conjunt ocupa un lloc en el sistema intern de diferències que encaixa en el seu corresponent rol.

Per tant, la roba que porten els *festiverners* és l'equivalent perfecte de tot el que volen defensar. Influïts per moviments artístics com la *Nova Cançó*, intenten reprendre l'esperit i les idees de la classe treballadora d'aquella època. Són les diferents formes i noves maneres les quals creen una relació homològica entre el vestuari, el llenguatge i la música. Així mateix, segons Hebdige:

La comunicación de una *diferencia* significativa (y la paralela comunicación de una *identidad* de grupo) será entonces «la clave» oculta tras el estilo de todas las subculturas espectaculares. Es el término superordinado bajo el cual se agrupan todas las demás significaciones, el mensaje a través del cual hablan todos los demás mensajes. Una vez se le ha otorgado a esta diferencia inicial una determinación primaria sobre toda la secuencia de generación y difusión estilística, podremos reexaminar la estructura interna de cada una de las subculturas (Hebdige, 2004: 142).

Per dir-ho d'una altra manera al *Festivern* hi trobem una estructura interna, en la qual hi ha una sèrie d'elements que es relaciona orgànicament amb la resta. Un dels elements que s'ha analitzat fins ara ha sigut el vestuari. Tots junts, no sols configuren el *Festivern*

¹⁰ Vegeu imatge 5 dels annexos.

com una subcultura, sinó que també una manera fomenten una manera d'interpretar el món des de la identitat valenciana.

4.2. Símbols

El *Festivern* forma part de la vida d'una gran quantitat de joves. Aquest festival els porta a experimentar sensacions i emocions que no poden viure en la quotidianitat. A més a més, la realització d'aquest esdeveniment serveix per a despertar en la comunitat local un sentiment cap a les tradicions, costums i arrels valencianes. Per això és fonamental el compromís que té la comunitat en aquest procés. Tot açò es veu en la simbologia que hi ha al *Festivern*.

Segons assenyalen Ciliane i Denise (2012: 1562), per a Baccon “los símbolos culturales forman parte de la memoria y del patrimonio cultural de cualquier grupo social, además de constituirse en un elemento importante que permite revelar la identidad y ayudar en la comprensión de la cultura de un pueblo”.

Com estava dient en el punt anterior, la vestimenta simbolitza alguna cosa més que simple estètica. Algunes de les lletres i imatges que apareixen en les camisetes i dessuadores reivindiquen l'antifeixisme com a moviment de resistència a la cultura dominant. Altres defensen la llengua valenciana amb frases de poetes i cantautors catalans com Vicent Andrés Estellés: “No hi havia a València dos amants com nosaltres” o “Perquè hi haurà un dia que no podrem més i llavors ho podrem tot”.

Respecte a la vestimenta també hi ha un element amb gran significat: les polseres. Durant tot el *Festivern* tothom porta la polsera prototípica del festival que representa la pertinença a l'esdeveniment. A banda d'eixa, molta gent conserva polseres d'altres festivals com a referents identitaris, per recordar que han pertangut a un altre lloc. Amb les polseres es mantenen els moments i els sentiments que s'han viscut en un festival. També, altres representen la ideologia o defensa de valors. Per exemple la senyera valenciana com a símbol d'identitat o la d'etiop per l'amor a la música *reggae*.¹¹ Al mateix temps, també es troba aquestes reivindicacions amb les banderes. Els

¹¹ Vegeu imatge 6 dels annexos.

festiverners amb les banderes de la mateixa manera que amb les polseres, defenen la seua ideologia. Es poden trobar les següents banderes: antifeixista, la senyera i LGTB (d'arc de San Martí), entre altres.

Un altre element simbòlic que sempre s'ha defés al festival i que fins fa poc s'ha establert físicament, és el punt violeta per denunciar els casos d'assetjament sexual i lluitar contra la LGTBQIfòbia. El festival va ser pioner a instal·lar espais d'aquest tipus de manera voluntària. Uns llocs de conscienciació i assistència a les víctimes quasi inexistents a la geografia musical valenciana. Segons la revista digital *El Temps*, Moisés Pérez i Lourdes Garcia (2018), defenen que:

“Al Festivern, ni sexisme ni lgtbqifòbia” [...] Al Festivern, grups feministes com ara Les Tres Papallones o Femme Sororitat van engegar protocols d'actuació contra la violència masclista pràcticament des del naixement de l'esdeveniment musical.

Però enguany, per primera vegada, s'ha establert de forma oficial. És a dir, amb el suport de l'organització, un fet fel tot inèdit. Com que la realitat dels festivals no és aliena a la social, la visibilització i sensibilització dels últims mesos en contra de la violència masclista ha fet necessari disposar d'aquests punts de suport i seguretat per a les dones. Les dades d'assetjaments registrades l'any passat i les crítiques d'entitats feministes de base també hi han contribuït. "És el primer any amb un punt oficial, estructurat i treballat, però duem una llarga trajectòria", expliquen des de l'organització.

Aquests punts tenen un símbol molt representatiu: el símbol de Venus adornat amb un puny tancat. Amb aquesta grafia¹² tots els joves lluiten contra els tocaments no consentits als *pogos* (concepte que més endavant explicaré) i als balls.

Com estava dient abans, la utilització d'autors i cantautors valencians facilita l'arribada d'una cultura a gent que no la coneix. No sols es poden trobar a les camisetes i dessuadores; el *Festivern* ha creat una sèrie de gots amb imatges que reivindiquen la cultura valenciana. Per exemple fan referència a Ovidi Montllor. A més a més, al concert hi ha dues pantalles on es pot visualitzar imatges i representacions de cantautors passats amb versions de cançons com les de Raimon o Lluís Llach. Es ben cert, que la comunicació mitjançant símbols es molt poderosa, com diu Sandra Beatriz Sánchez (2008):

¹² Vegeu imatge 7 dels annexos

Los símbolos utilizados en los festivales, más allá de cualquier otra táctica retórica, podían provocar sentimientos poderosísimos, capaces en últimas de generar cambios fundamentales en las ideas previamente concebidas y establecidas. Así, en la programación de los festivales revolucionarios se contempló siempre el uso de símbolos, imágenes y representaciones que avivaran las emociones y resultaran educativos (Sánchez 2008: 47).

En resum, la roba i la música popular tenen un paper fonamental en la construcció de nous territoris culturals dels joves en el context dels festivals de música. Aquests espais són molt importants per a la formació d'identitats col·lectives juvenils per les quals els joves poden simbòlicament renegociar el seu estatus de poder en la societat.

4.3. Actes

Els festivals de música valenciana no sols tenen l'objectiu d'oferir concerts i fer gaudir al públic. El *Festivern*, en aquest cas, organitza cada any una sèrie d'activitats, amb les quals pretén reivindicar la cultura valenciana. Al programa que reparteix es poden trobar els horaris de cada acte. Amb açò els *festiverners* poden seguir i assistir a tot el que ha organitzat el festival.¹³

Primerament, el dia 29 de desembre, sols es celebra una xarrada a la casa de la cultura de Tavernes de Valldigna i després un petit concert de benvinguda en format acústic, més íntim i tranquil, per connectar cançons tradicionals amb el públic *festiverner*. A la nit, la resta dels concerts. Encara que siga així, enguany ha sigut diferent. A més a més de fer una presentació del llibre *St Pauli* escrit per Carles Viñas i Naxo Parra, el festival ha aprofitat la creació de la nova ràdio valenciana, *À punt*. Ha decidit portar un dels programes que es fan a la radio, *Territori Sonor*. Segons la pàgina del *Festivern* (2018):

Territori Sonor -el nou programa musical d'À Punt Mèdia- estarà emetent una edició especial festivèrnera. Dos hores per a inaugurar l'edició, per presentar-vos algunes de les propostes que es donen cita en aquest *Festivern*, per trobar-se i compartir les vostres impressions sobre l'arrancada de la present edició, per parlar amb part de l'equip organitzador del festival, per sentir les diferents veus arribades de totes les comarques.

¹³ Vegeu imatge 8 dels annexos

Tanmateix, el mateix dia també se celebra un taller de conscienciació per la igualtat de gènere. L'Ajuntament de Tavernes de la Valldigna ha dut a terme durant tot l'any una campanya i diverses accions de conscienciació sobre violència contra les dones. Amb l'arribada del *Festivern*, des de la Regidoria d'Igualtats, ha volgut estendre i connectar aquesta campanya local en el context singular que genera el festival a la localitat. El *Festivern* a banda de ser un punt de música, festa i trobada, també serveix per a difondre i practicar actituds positives, integradores i igualitàries.

El dia 30, comencen els tornejos al poliesportiu de Tavernes de Valldigna. Hi ha des de bàsquet, futbol i fins i tot de pilota valenciana. És ben cert que tot el món coneix el futbol i el bàsquet; així, el fet que hi haja un torneig de pilota valenciana és tot un honor. A més a més, açò ajuda a fer que, aquest esport es done a conèixer a la gent que no sap ni que existeix.

Tot seguit, després d'haver fet la primera part dels tornejos comença el *correbars* a la Plaça Major.¹⁴ Com a tradició els *festiverners* que saben tocar algun instrument fan colla i formen una banda que va passejant-se pels carrers de Tavernes. Fins i tot es pugen les partitures a la pàgina oficial del *Festivern* per a qui vulga donar-li una ullada i aprendre cançons tradicionals valencianes¹⁵.

Per a l'últim dia es realitza una "entradeta festivernera" pels carrers de Tavernes. El *Festivern* aconsegueix rememorar les festes de Moros i Cristians que se celebren en molts pobles i ciutats del País Valencià. Amb açò es dona a conèixer la cultura valenciana. A més a més, després del recorregut per Tavernes, s'organitza el concurs de paelles a la plaça de l'ajuntament. Els *festiverners* s'encarreguen de portar tot el que siga necessari, inclús el gas, per a fer la paella¹⁶. Tots aquests actes fan que a poc a poc s'hi vaja creant una identitat valenciana en els joves *festiverners*.

4.4. Espai i música

¹⁴ Vegeu imatge 9 dels annexos.

¹⁵ Vegeu imatge 10 dels annexos.

¹⁶ Vegeu imatge 11 dels annexos.

L'espai és un dels elements més importants en un festival. Al *Festivern* es pot veure un espai de llibertat creativa, però no llibertat des d'un sentit anàrquic del terme, sinó com una font de creació.

Al començament del festival es reparteix als *festiverners* un plànol on tenen tota la informació i llocs on anar¹⁷: envelat, zona d'acampada, plaça major, casa cultural, ambulatori, guàrdia civil, zones de pàrquing, informació, dutxes, taquilles, poliesportiu i atenció sanitària. En aquest cas, analitzaré com a llocs crucials per a la fomentació de la identitat valenciana, la zona d'acampada i l'envelat.

Els *festiverners*, una vegada arriben a Tavernes, es dirigeixen a la taquilla. Després de validar l'entrada i posar-se la polsera que els identifica, busquen un lloc en la zona d'acampada. Vertaderament, la zona d'acampada és el lloc on més experiències es viuen, junt amb l'envelat. En aquesta zona cadascú munta la seua àrea de confort.¹⁸ És molt remarcable, la companyonia i germanor que hi ha entre els assistents al festival, ja que no tots són valencians. Per això un dels valors que principalment defén el festival és la diversitat d'ètnies que es poden arribar a veure, i entre tots relacionar-se. Aleshores, trobar-se amb un castellanoparlant, anglés o xinés (que hi ha) és normal. Per tant, de cap manera és certa la idea que els assistents sols són valencians. Però sí que es defén i es fomenta una identitat valenciana; així, l'ús del valencià facilita les relacions socials, crea comunitat.

D'altra banda, a l'envelat, ocorre d'una manera diferent. És a dir, en la zona d'acampada hi ha una relació entre els *festiverners*. Però, al festival la relació s'aferma, ja que hi ha estima per la llengua, la música i la cultura. Aleshores és en el mateix festival quan més es fomenta la creació d'una identitat valenciana. A més a més, la gent pot arribar a xarrar amb els seus grups favorits, que es troben davall l'escenari. Fins i tot, pot apropar-se a la zona de les tendes a comprar, a més de camisetes i dessuadores, xapes, adhesius o CD de música.¹⁹

En altres paraules, el *Festivern* ha experimentat un notable creixement amb el pas dels anys. Ací s'ha pogut veure la maduresa amb la qual es van tractant certs temes, així com

¹⁷ Vegeu imatge 12 dels annexos.

¹⁸ Vegeu imatge 13 en annexos.

¹⁹ Vegeu imatge 14 en annexos.

la llengua, la cultura i la identitat valenciana. Segons Moisès Pérez anota en la revista digital *El Temps*:

L'estoïcisme de l'escena en llengua pròpia al País Valencià ha estat formidable. A pas de formiga, però amb força valentia, va trencar-se la barrera mental de fer música en català. L'empenta de grups com ara Obrint Pas o la Gossa Sorda va guanyar la batalla al menyspreu dels governs del PP. Una marginació, però, que va ajudar a construir un sector que podia sobreviure sense les ajudes de l'administració pública. [...] Un exemple de les iniciatives que van impulsar l'escena ha estat el Festivern (Pérez 2018).

En efecte, amb la música, el festival intenta expressar que a poc a poc s'ha aconseguit sobrepassar la barrera de les repressions a les quals ha sigut sotmesa la llengua, i més encara la cultura valenciana. Són tants els impulsos musicals que té la joventut al seu interior que fa que comencen a crear de forma inconscient una identitat valenciana.

És ben cert que hi ha una gran diversitat de gèneres musicals al *Festivern*; entre els més coneguts són el *rock*, el *folk*, l'*ska* i el *reggae*. Tots quatre conformen en un sistema basat en la música tradicional de la cultura popular valenciana, que ara s'està recuperant. Segons diu el grup de música Ebri Knight a la revista *Enderrock* (2015):

La música tradicional parla del dia a dia de la gent, des de la història de l'home que se'n va al bar a emborratxar-se i deixa la dona cuinant, fins a les crítiques a l'estructura social, el clergat i la noblesa. Si agafem els cançoners catalans de mitjan de segle XIX estan plens de referències polítiques, i això que havien de passar la censura. [...] Ara vivim un bon moment en el camp de música tradicional, perquè la gent s'hi està tornant a enganxar. [...] La dictadura franquista va menystenir les expressions culturals d'arreu de l'Estat i les va buidar de contingut. Des de la Transició que no hi havia aquesta efervescència, i és ara que s'està tornant a començar a recuperar la cultura popular (Palà 2015: 41).

4.5. Comportaments

Els festivals de música valenciana integren una sèrie de comportaments socials de l'activitat humana basats en el que anomenaríem com a un sistema culturalment construït de comunicació simbòlica. Els participants del *Festivern*, en concret, actuen

d'una manera marcada pels costums que s'han creat en aquest context. Segons afirma Jesse L. Silverberg en el seu treball dels comportaments dels *metalers*²⁰:

Human collective behaviors vary considerably with social context. For example, lane formation in pedestrian traffic, jamming during escape panic, and Mexican waves at sporting events are emergent phenomena that have been observed in specific social settings. Here, we study large crowds of people under the extreme conditions typically found at heavy metal concerts. Often resulting in injuries, the collective mood is influenced by the combination of loud, fast music, synchronized with bright, flashing lights, and frequent intoxication. This variety and magnitude of stimuli are atypical of more moderate settings, and contribute to the collective behaviors studied here (Jesse 2013:1).

Aquesta mateixa situació s'observa al *Festivern* i en gran part dels festivals de música. Però, a diferència del ball *hippy*, suau i lliure, i del “idiot dancing” dels *metalers*, potent i fort, en aquest festival s'utilitzen els *pogos* per ballar. Hebdige (2004: 150) indica que “el *pogo* fue una caricatura, una *reductio ad absurdum*, de todos los estilos solitarios de baile asociados a la música *rock*. [...] La misma gestualidad estricta –saltar en el aire, las manos pegadas a los costados, como para cabecear una pelota imaginaria- se repetía invariablemente en el tiempo al ritmo estrictamente mecánico de la música”.

Durant els concerts que es produeixen al festival es realitzen aquest tipus de ball. Per a fer el *pogo* els *festiverners* formen un cercle davant l'escenari. Arribat aquest moment, esperen el punt més àlgid de la cançó per a llançar-se a ballar de forma descontrolada.²¹ El *pogo* està caracteritzat per no deixar un espai per a la improvisació. Els *festiverners* ballen i l'única variació les imposa el canvi de tempo en la música i els temes ràpids que són interpretats amb una gestualitat frenètica.

També, un comportament que sol destacar en el concert són les muixerangues.²² Segons el *Diari La Veu* “en els últims temps el món muixeranguer està agafant una gran potència”. Durant certes cançons els *festiverners* formen una muixeranga que més que representar a les distintes comarques que hi ha al País Valencià (Castelló, Alacant, Alcoi i Xàtiva), és un símbol per al col·lectiu de gent que estima la seua terra. Aquest és l'esperit que defén el *Festivern* i que com a ritual es repeteix cada any. Així com

²⁰ Terme que s'usa habitualment per a referir-se a les persones que pertanyen a la cultura generada per la música *metal*.

²¹ Vegeu imatge 15 en annexos.

²² Vegeu imatge 16 en annexos.

manifesta Tambiah, citat per Antonio Ariño, la muixeranga en el *Festivern* representa un ritual:

Un sistema culturalment construït de comunicació simbòlica; està constituït per seqüències ordenades i pautades de paraules i actes, tot sovint expresadse per múltiples mitjans, el contingut i la disposició del qual es caracteritzen per graus variables de formalitat (convencionalitat), esterotípia (rigidesa), condensació (fusió) i redundància (repetició) (Ariño, 1998: 11).

D'altra banda, a la zona d'acampada també es produeixen una sèrie de comportaments i hàbits. Principalment la germanor i la companyonia estan presents durant tot el festival. Açò s'observa en la bondat i l'ajuda que mostren els *festiverners* entre ells. També és molt típic a qualsevol hora del dia cantar la cançó "La manta al coll" o "La masereta", cançons tradicionals valencianes. A aquesta situació van unint-se a poc a poc la gent, des dels seus campaments, i es forma un col·lectiu unit per un ideal valencià.

Per acabar, cal destacar, que en aquesta festa els comportaments i els hàbits no han sigut imposats per un col·lectiu que els dicta, sinó pels mateixos individus que assisteixen al lloc de celebració com a subjectes socialitzats. Per això, de forma inconscient estableixen unes normes no imposades que sempre tenen a veure amb la cultura i la llengua valenciana. Aquests ideals que ens ensenyen els valors propis del poble són els que fomenten la creació d'una identitat valenciana dintre d'aquesta manifestació subcultural.

5. Conclusions

El *Festivern*, com a esdeveniment subcultural, fomenta la creació d'una identitat valenciana entre la gent jove mitjançant tots els elements que he descrit en l'apartat anterior.

En efecte, pel que fa a l'aparença, les camisetes o dessuadores amb frases d'autors valencians apropen als joves que desconeixen aquesta cultura. A l'empatitzar amb l'ideal valencià als concerts, lluiten contra un sistema que perjudica el que està començant a ser la seua identitat.

Respecte als símbols ocorre el mateix. Tant les banderes com les polseres són utilitzades, no sols per a reivindicar el valencià, sinó com a eina de resistència cultural. A més a més, la sorgida del punt violeta amb el seu símbol i color morat, a part de denunciar i evitar les agressions, promou un espai d'autodefensa per a tothom.

Quant als actes, cal dir que constitueixen tot un col·lectiu. Aconsegueixen unir als *festiverners* amb l'element comú de la llengua, la música o la gastronomia. Com bé ja s'ha dit, les xarrades, els concerts acústics, els *correbars* o el concurs de paelles, representen tota una tradició que es fixa en el temps com un determinat fenomen cultural. Per això molts *festiverners* assisteixen al festival com a un ritual que s'ha convertit en un fòssil subcultural.

D'altra banda, els espais on es desenvolupa el *Festivern* i concretament la zona d'acampada, simbolitzen una segona casa per als *festiverners*. Ací és on més es potencia la identitat valenciana, ja que la comunicació i la germanor que comparteixen molts assistents valencians fan que molts altres joves troben en aquest festival una ideologia, llengua i cultura per defensar. A més a més, la música que envolta aquest context està carregada de l'esperit de protesta, que molts cantautors dels seixanta van deixar. En gran part dels grups de música sempre hi ha una filosofia que ix de la barreja i de les inquietuds que es tenen en comú, en aquest cas la llengua i cultura valenciana.

D'altra banda, és interessant assenyalar que els comportaments que tenen molts *festiverners* han format una mena de ritual que cada any es repeteix. L'assistència, els hàbits i els costums als concerts que se celebren al *Festivern* es poden utilitzar, no sols per a fomentar la identitat valenciana, sinó per a afirmar la identitat social dels assistents.

Per acabar, cal dir que aquest treball m'ha permés analitzar els factors més simbòlics d'un dels festivals més importants del País Valencià. D'aquesta manera he vist com els joves expressen la seua oposició als valors imperants de la societat reivindicant una llengua, una cultura i un poble. És així com a partir d'un col·lectiu es crea un moviment subcultural i es fomenta la unitat en cada individu, arrelant una identitat valenciana.

6. Bibliografia

Arce Cortés, Tania (2008), “Subcultura, contracultura, tribus urbanas y culturas juveniles: ¿homogenización o diferenciación?”, *Revista Argentina de Sociología*, núm. 11, pp.257-271.

Ariño Villarroja, Antonio (1998), “Festa i ritual: dos conceptes bàsics”, *Revista d’etnologia de Catalunya*, núm. 13, pp. 8-17.

Álvarez Azcárraga, Luis (2013), “La música como instrumento de la cultura. Una visión desde la teoría de medios y la evolución cultural”, *Primera Revista Electrónica en Iberoamerica Especializada en Comunicación*, núm. 84, pp. 1-39.

Barthes, Roland (1980): *Mitologías*. Madrid: Siglo XXI.

Beatriz Sánchez, Sandra (2008), “Los festivales de la revolución francesa. Símbolos y sentimientos de las fiestas revolucionarias, 1789-1799”. *Revista ecuatoriana de historia*, núm 27, pp. 44-56. Universidad de Los Andes, Bogotá.

Antonio (2010): “El uso incorrecto del término “perroflauta”. *Rebeldes en la Estrella de la Muerte*, <https://rebeldesenlaestrelladelamuerte.wordpress.com/2010/08/04/el-uso-incorrecto-del-termino-perroflauta/> (19-05-2018).

Cercavila (2017): “La Nostra història”, pàgina oficial del *Festivern*, <https://festivern.com/la-nostra-historia/> (04-03-2018).

Cercavila (2017): “Emissió ‘Territori sonor’ des del *Festivern*”, pàgina oficial del *Festivern*, <https://festivern.com/emissio-territori-sonor-des-del-festivern/> (05-03-2018)

Ceretta, Ciliane i da Silva Heres, Denise (2012) *El Festival del bacalao como manifestación de la gastronomía portuguesa en Pelotas, Brasil*. Estudios y Perspectivas en Turismo. volum 21, pp. 1558 – 1577. Universidad Federal de Pelotas – Brasil.

Cohen, Bruce J. (1979), *Introducción a la Sociología*, Mèxic: Mcgraw-hill.

Eco, Umberto (1988): *Signo*. Barcelona: Labor.

Feixa, C. (1998), *El reloj de arena: culturas juveniles*, México, Causa Joven-IMJ.

García Naharro, Fernando (2012), *Cultura, subcultura, contracultura "Movida" y cambio social (1975-1985)*, Universidad Complutense de Madrid. pp. 301-310.

García-Soler, Jordi (1976): *La nova cançó*, Barcelona: Edicions 62.

Haenfler, Ross (2004), *Subcultures. The Basics*, London, Routledge.

Hebdige, Dick (2004), *Subcultura. El significado del estilo*, Barcelona, Paidós (*Subculture. The meaning of style*, 1979).

Jesse L. Silverberg (2013), *Collective Motion of Moshers at Heavy Metal Concerts*, Universitat de Cornell, Ithaca (Nova York).

Luire, Alison (2002): *El lenguaje de la moda*, Barcelona: Paidós.

Madrid, David i Murcia, Jorge (2008), *Tribus urbanas. Ritos, símbolos y costumbres*, Madrid, Arco Press.

Ortiz de Zárate, A. & Guarda, M. N. (2017). “Enseñanza contextualizada para miembros de la subcultura del heavy metal a través de técnicas teatrales.” *Revista Latinoamericana de Ciencias Sociales, Niñez y Juventud*, 15 (2), pp. 1035-1050.

Palà, Roger (2015), “Ebri Knight agafa aire i crida foc”. *Enderrock*, núm 235, pp. 41-42.

Pérez, Moisés i García, Lourdes (2018), “Festivern, o com combatre les agressions masclistes als festivals”, *El Temps*, 05.02.2018. Revista digital.

Prats Canals, Llorenç (2015), “1714-2014, la construcció simbòlica de la identitat”. *Anuari Verdager: Revista d'estudis literaris del segle XIX*. núm 23, pp. 303-334.

Rubio Gil, Ángeles i San Martín Pascal, Mª Ángeles (2012), *Revista de Estudios de Juventud*, núm 96, pp. 197 – 213.

Sánchez León, Pablo (2003), “Estigma y memoria de los jóvenes de la transición”, Álvarez, Asunción. *La memoria de los olvidados. Reflexiones sobre el silencio de la represión en España*. Valladolid: Ámbito / Asociación para la Recuperación de la Memoria Histórica, pp. 163-179.

Steingress Gerhard (2006), “El caos creativo: fiesta y música como objetos de deconstrucción y hermenéutica profunda. Una propuesta sociológica”. Anduli: Revista andaluza de ciencias sociales, núm 6, pp. 43-70.

Viñas, Carles (2006), *Rock per la independència. La reivindicació nacionalista al rock català*, Barcelona, Columna.

7. ANNEXOS

Imatge 1

Imatge 2

Imatge 3

Imatge 4

Imatge 5

Imatge 6

Imatge 7

12 festivern

ANNEE

EDICIÓ 2016-2017

TAVERNES DE LA VALLDIGNA

2016/2017

INFO

HORARIS + PROGRAMACIÓ

cercavila

CULTURA DEL TALLER

DIJOUS 29 DESEMBRE 2016

19:00h ▶ Concert a la Casa de la Cultura amb XAVI SARRIA i FELIU VENTURA EL PETIT DE CAL ERIL. *Entrada 3'50 euros.*

23:00h ▶ Concerts de benvinguda. *Entrada lliure.*

23:00h ▶ HERBA NEGRA

00:00h ▶ KONTAMINACIÓ AKÚSTICA

01:15h ▶ SKATUTTIPRESTO

02:15h ▶ SVA-TERS

03:15h ▶ LA FÍSTULA VALLKÀNIKA

HORARI DE LA TAQUILLA AL FESTIVERN

▶ 29 desembre: de 10 a 22h

▶ 30 desembre: de 10 a 14h i de 15 a 3h de la matinada

▶ 31 desembre: de 10 a 14h i de 15 a 4h de la matinada.

DIVENDRES 30 DESEMBRE 2016

10h ▶ Torneig futbol. Poliesportiu.

11:30h ▶ Torneig raspall. Trinquet municipal.

12h ▶ Torneig bàsquet. Poliesportiu.

12:30h ▶ Inici del Correfars a la Plaça Major amb LA XARANGA MECÀNICA.

17:00h ▶ Inici dels concerts a l'envelat Festivern

17:00h ▶ INÈRCIA

17:50h ▶ TESA

18:40h ▶ ANIMAL

19:50h ▶ VOLTOR

20:50h ▶ ATZEMBLA

21:50h ▶ EBRI KNIGHT

23h ▶ BUHOS

00:10h ▶ LA RAÍZ

01:45h ▶ MELLOW MOOD

03:00h ▶ THE DANCE CRASHERS

04:05 ▶ TREMENDA JAURIA

05:05h ▶ ESCALA I CORDA DJ'S

DISSABTE 31 DESEMBRE 2016

11:00h ▶ Torneig futbol i bàsquet. Poliesportiu.

11:30h ▶ Torneig raspall. Trinquet municipal.

11:30h ▶ Primera ENTRAETA FESTIVERNERA al Passeig País Valencià

12:30h ▶ Finals campionats futbol, bàsquet i raspall.

12:30h ▶ Concurs de Paelles a la Plaça de l'Ajuntament.

13:00h ▶ Vermut musical amb ESIR i TRUC LA RONDALLA PRIMER DE MAIG

14:30h ▶ Premis torneigs futbol, bàsquet i raspall.

15:30h ▶ Entrega premis jurat paelles.

17:45h ▶ Inici concerts a l'envelat Festivern

17:45h ▶ TROCAMBA MATANUSCA

18:45h ▶ PIRAT'S SOUND SISTEMA

19:45h ▶ MAFALDA

20:50h ▶ ITACA BAND

21:00h ▶ Sopar Festivern al Poliesportiu.

21:55h ▶ NEW YORK SKA-JAZZ ENSEMBLE

22:55h ▶ ATUPA

23:50h ▶ Campanades

00:05h ▶ LOS CHIKOS DEL MAÍZ

01:25h ▶ AUXILI

02:50h ▶ TALCO

04:10h ▶ TRAIN TO ROOTS

05:30h ▶ DR. PRATS

06:30h ▶ DJ PLAN B

VIU EL FESTIVERN AMB RESPECTE

Com cada any, els qui teniu entrada pel FESTIVERN tindreu dret a acampar a la zona habilitada per l'Ajuntament de Tavernes. Per tal de poder controlar l'afluència de gent, a l'igual que l'any passat, caldrà portar primer la polsera del Festivern per poder aconseguir una nova polsera que permetrà l'accés a la zona d'acampada. Sense l'entrada del FESTIVERN no es podrà accedir a la zona d'acampada.

Per seguretat de totes i tots, l'Ajuntament ha previst l'ús dels mateixos ferros que anys anteriors per poder fer foc. Sigueu conscients de la perillositat d'encendre fogueres entre les tendes i actueu amb precaució i civisme. No respectar les normes dels encarregats de l'acampada significarà l'expulsió de la zona. No es tolerarà cap manca de respecte cap a l'entorn, espais, instal·lacions. Les persones que no respecten l'entorn i embrute l'espai sense trellat seran expulsades. Hi ha contenidors, hi ha bosses de brossa. Retorna-li al poble l'espai que utilitzes en el mateix estat en què el poble te l'ha deixat.

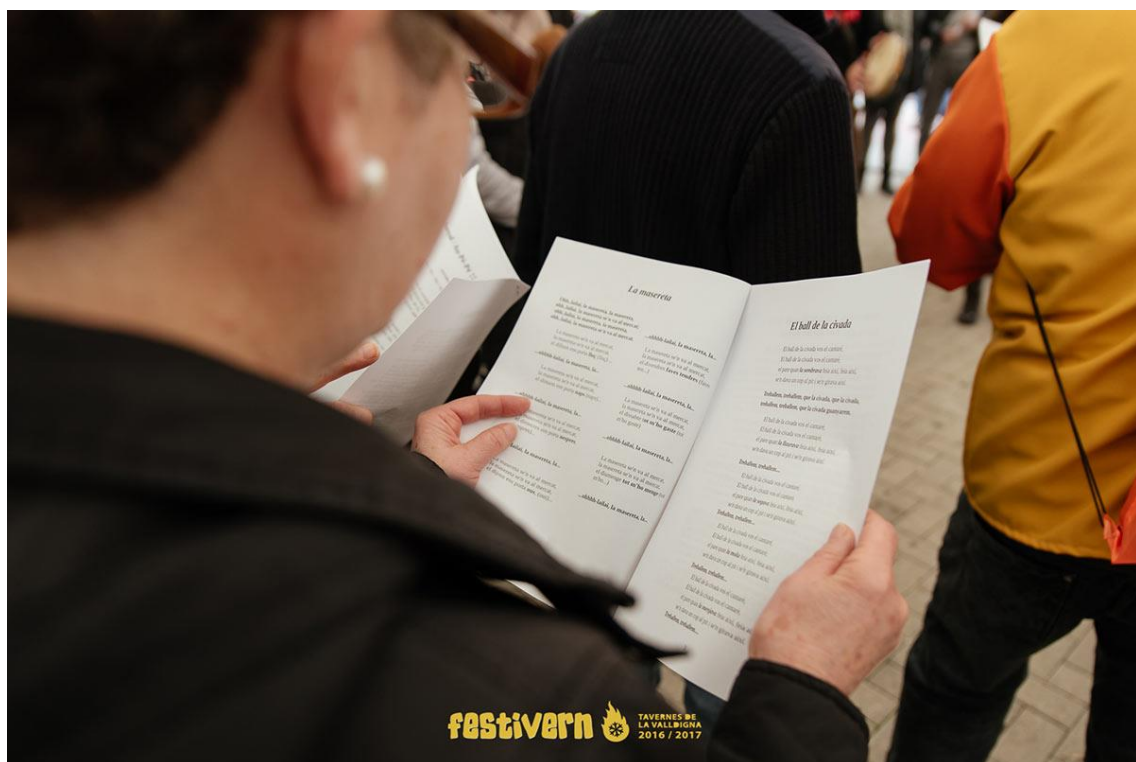
Igualment volem assenyalar que no tolerarem actituds sexistes, racistes, homòfobes, ni cap tipus de violència. Davant qualsevol situació incòmoda, d'assetjament o violenta, acudiu al personal de l'organització, o al punt violeta d'atenció a agressions masculines que hi haurà dins del Festivern.

El FESTIVERN agraïeix molt a l'Ajuntament i tot el poble de Tavernes la bona acollida i tracte als festiverners i festiverneres que cada any atreen al poble. Els i les festiverners són gent respectuosa, il·ludidora i festera com és que més. Sense respecte i trellat no hi ha festa. Gaudíx del Festivern amb respecte cap a l'entorn, cap a les veïnes i veïns de Tavernes, cap a les persones que estan treballant, i cap a la resta de festiverners i festiverners.

Imatge 8

Imatge 9

35

Imatge 10

Imatge 11

Imatge 12

Imatge 13

Imatge 14

Imatge 15

Imatge 16